

Übertragung und Bearbeitung des Gespräches

Eine weitere Phase ist die Bearbeitung des Gesprächs. Für die weitere Arbeit mit dem Gespräch ist eine Abschrift der Aufnahme nötig. Es handelt sich um eine zeitlich sehr aufwendige Tätigkeit. Für ein einstündiges Gespräch benötigt ein erfahrener Transkriptor mindestens **sechs Stunden**. Ein Gespräch mit einem Zeitzeugen kann zum Beispiel auch drei Stunden dauern.

Machen Sie die Schüler mit dem Vorgang der Transkription, Bearbeitung und Interpretation der Gespräche vertraut. Achten Sie bei der Auswahl darauf, was das Ziel der Zeitzeugengeschichten-Sammlung ist.

Wählen Sie für die Transkription mit den Schülern nur die Gespräche bzw. Gesprächsteile aus, die Ihnen am interessantesten erschienen – im Verhältnis zum Thema und zum historischen Zeitraum, der Sie interessiert.

Wenn Sie zum Beispiel die Geschichte eines bestimmten Ortes oder einer bestimmten Zeit interessiert, wählen Sie den Teil des Gespräches, wo der Zeitzeuge darüber berichtet. Dies transkribieren wir wortwörtlich. Verteilen Sie **das Gespräch oder Teile des Gespräches auf die Schüler, sodass jeder einen Abschnitt überträgt.**

Empfohlener Transkriptionsvorgang:

Die Übertragung eines Gespräches sollte hauptsächlich den genauen Sinn und Inhalt des Gespräches wiedergeben, sowie stilistische und sprachliche Eigenheiten des Zeitzeugen und Bemerkungen über außergewöhnliche Begebenheiten, die das Gespräch beeinflussten. Die Übertragung erfasst keine Mängel in der Aussprache, auch keine Füllwörter, solange der Zeitzeuge sie üblicherweise benutzt, nur wenn sie das Gesprächsthema betreffen. Im Gegensatz dazu können nonverbale Äußerungen des Zeitzeugen (Lachen, Weinen, Husten) transkribiert werden. Diese Äußerungen werden durch eckige Klammern gekennzeichnet. Eine Gesprächspause wird durch drei Punkte in eckigen Klammern ausgedrückt.

Mögliche redaktionelle Aufbereitungen

Redaktionelle Aufbereitungen kann man in drei Bereiche aufteilen: 1. Bearbeitung der Fragen und der Eingriffe des Fragenden. Solange der Fragende durch sein Eingreifen den Zeitzeugen nur zum weiteren Erzählen ermuntert, wird das Eingreifen nicht übertragen, damit der Erzählfluss nicht unterbrochen wird. 2. Die Bearbeitung eines Gespräches, welches sich in zwei oder mehreren Treffen abspielt. Es ist möglich, die Struktur getrennter Treffen zu erhalten. Man kann nur die Stellen aussuchen, die den ursprünglichen Inhalt weiterentwickeln und bereichern und zu bestimmten Stellen des ersten Gespräches hinzufügen. 3. Bearbeitung der grammatikalischen, syntaktischen und stilistischen Aspekte des Gespräches.

Das bearbeitete Gespräch sollte im höchsten Maße die ursprüngliche Äußerung des Zeitzeugen wiedergeben, gleichzeitig aber dem Leser eine fließende Orientierung im Text und in der Erzähllinie ermöglichen. Auch der Zeitzeuge sollte die Möglichkeit haben, das Gespräch zu berichtigen, vor allem ungenaue Teile, falsche geographische Ausdrücke und falsch aufgenommene und unverständliche Stellen.

Interpretation der Gespräche

Aufgenommene Gespräche sind zumeist umfangreich, deshalb ist es zweckdienlich, sie nach Wichtigkeit der enthaltenen Daten einzuteilen. Das Ergebnis ist eine Zusammenfassung der Erzählung, die entweder neue Daten und Fakten enthält, oder auch spezifische Züge der Erzählung und Ansichten des Zeitzeugen, die das historische Thema, den Prozess oder die Problematik erklären helfen. Solch bearbeitete Gespräche werden danach analysiert.

Beispiele der Arbeit mit der Erzählung eines Zeitzeugen:

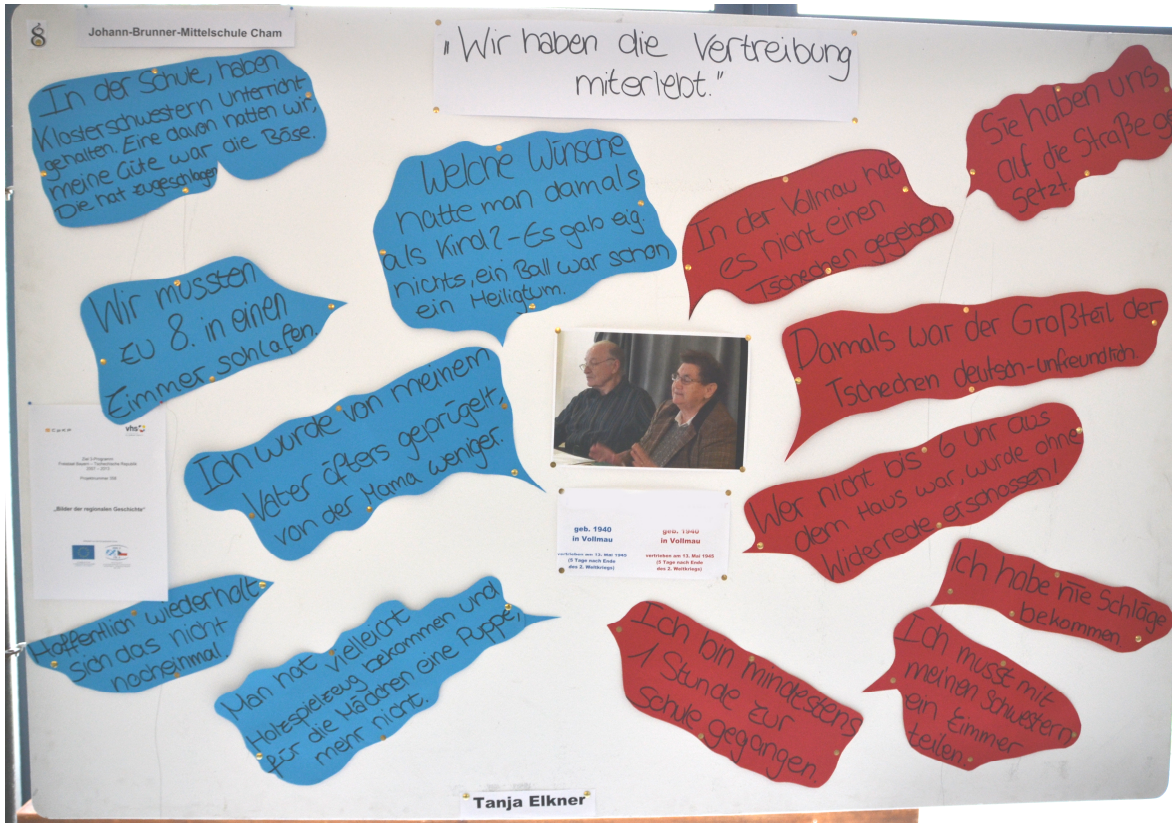
- Ein Bericht über die Erinnerungen eines Zeitzeugen zu Ereignissen in einer Gemeinde oder Region
- Auszüge aus einem Gespräch, die zum Beispiel einen Ort der Gemeinde oder Region betreffen, wurden von den Schulen in einem Pilotprojekt benutzt, um aktuelle oder historische Fotografien dieser Plätze zu beschreiben (mit den Fotografien haben einige eine Ausstellung gestaltet, andere eine Fotoreportage).
- Bearbeitung einer Erzählung nach dem Beispiel der Publikationen *Příběhy Sudet* (*Geschichten aus dem Sudetenland*) oder *Živé paměti Sudet* (*Lebendes Gedächtnis der Sudeten*)
- Dramatisierung einer Geschichte eines Zeitzeugen – Pantomime, Theaterstück
- Bearbeitung einer Geschichte in Form eines Comics,
- Einordnung des Gesprächs in die Datenbank *Post Bellum* oder in die digitale Sammlung des *Centrum orální historie při Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.*

!!!Im Fall einer Veröffentlichung ist immer eine schriftliche Zustimmung des Zeitzeugen nötig!!!

Beispiele der Bearbeitung des Gesprächs

Tafel: Erinnerungen Anne Marie Babl. Im Rahmen des Projektes „Bilder der regionalen Geschichte“ erstellten Filip Matousek und Lukas Pryszcz, JBM Cham, 2014/15.

Tafel „Erinnerungen an Vollmau“. Im Rahmen des Projektes „Bilder der regionalen Geschichte“ erstellt
Tanja Elkner z JBM Cham, 2014/15.

Rozhovor s paní

My: Jak se jmenujete?

Paní: Erika Jiráková Tampírová.

My: Kdy a kde jste se narodila?

Paní: Javá, Polsko... 1940.

My: A kdy jste přišla do ČR?

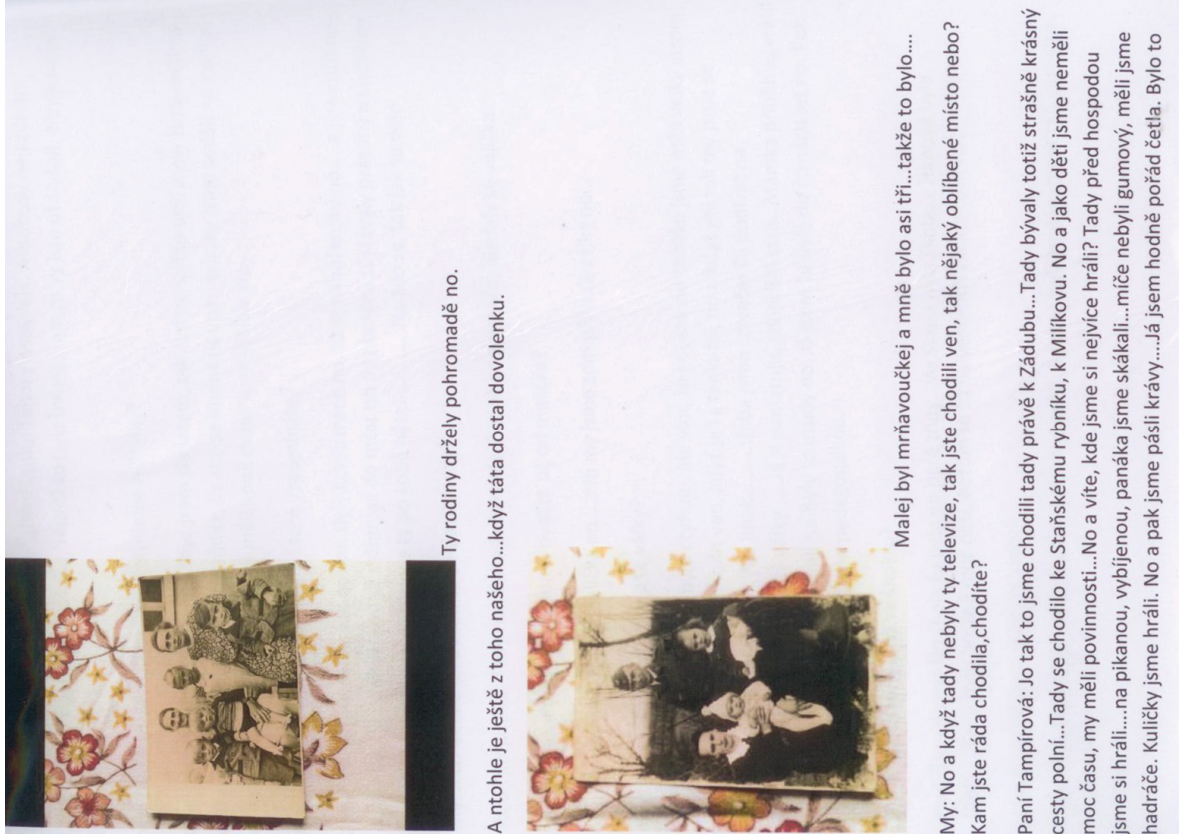
Paní: Já jsem přišla do ČR v roce 1945. Po válce. Bylo to o Vánocích. Vezli nás sem vlakem celý týden, většinou děti, maminky a staré lidi, protože chlapi byli ve válce. Tady to organizoval nějaký polák. Přivezli nás do Bezručic na nádraží a tam pro nás přijeli vozama, naložili nás s těmi saky pakama, co jsme měli.....No tak nás přivezli sem, uložili nás na sále, tam nám ustlali na stole no měli jsme dvě peřiny nějaký s sebou. A rozdělovali čísla domů, kam kdo jako má být.....Hospoda byla tam, kde je teď bytovka. Tam byl veliký sál, pod tím byl lokál a tam jsme asi přechkali noc....A to Němci tady ještě byli, takže jsme tady s nimi nějakou dobu byli než je odsunuli pryč.

My: Takže si pamatujete ten odsun Němců?

Paní: No tak...Němců.....tady jim zadali datum, museli se sbalit, sebrat si jenom do určitých kil. Nic moc si nesměli vzít....Tady místo krámu, byla velká stodola nějaká, tak tam se to shromáždilo a vozili je pryč.....No a zajímá vás, proč jsme šli vlastně od tamtudy sem?

My: Jojo.

Paní: No my jsme vlastně byli Češi, protože naši prapraprédkové emigrovali víře evangelický, že tady byla zakázaná, tak tam dostali kus území, tak tam si vypůjčili les a založili vesnici. A jelikož jsme byli Češi, tak ta vesnice se jmenovala Velký Tábor. No a jednou to bylo pod Němcema a jednou to byli Poláci.....takže když skončila ta válka, tak tam se stěhovali zase Poláci, protože Němci museli vrátit to území, takže zas to bylo polské. Tak tam přišli Poláci, tak my jsme já nevím jak dlouho, než jsme šli pryč, tak jsme tam bydleli s Polákama jako tady s Němcema....No takže jsme museli jít stejně pryč. A jelikož tady to bylo prázdný, protože ti Němci šli pryč, tak to osidlovali. Tak jsme většinou celé ty vesnice zase se drželi pohromadě...Lestkov, Vrstice, Milíkov, Hanov....zase se to tady rozprostřelo tady do toho okolí....No a tam naši mluvili pořád česky ještě....Já si myslím, že my bychom byli první generace, co bychom už česky neuměli....No a pak sem přišli ještě ze Slovenska lidi..No takže takhle jsme se sem dostali..No a tady byla zemědělská půda ještě, takže ženy tady museli hospodařit, chlapi byli ještě ve válce a můj táta se vrátil asi po roce. Oni přes

Ty rodiny držely pohromadě no.

A ntohle je ještě z toho našeho...když táta dostal dovolenku.

Malej byl mrňavoučekj a mně bylo asi tři...takže to bylo....

My: No a když tady nebyly ty televize, tak jste chodili ven, tak nějaký oblíbené místo nebo? Kam jste ráda chodila, chodíte?

Paní Tampírová: Jo tak to jsme chodili tady právě k Zádubu...Tady bývaly totiž strašně krásný cesty polní...Tady se chodilo ke Staňskému rybníku, k Milíkovu. No a jako děti jsme neměli moc času, my měli povinnosti...No a víte, kde jsme si nejvíce hráli? Tady před hospodou jsme si hráli....na pikanou, vybíjenou, panáka jsme skákali...miče nebyli gumový, měli jsme hadráče. Kuličky jsme hráli. No a pak jsme pásli krávy....Já jsem hodně pořád četla. Bylo to

Rozhovor č. 5 - 19.11.2014 a 27.1.2015

Pan F. narozený 1939 v Týništi u Přeštic,

Rodiče byli Češi, oba byli zaměstnaní na statku, otce potom odsunuli do Německa na nucené práce. Byl v Mathausenu, dělal na záchranných pracích po bombardování.

To jste zůstal s maminkou sám?

Měl jsem starší sestru, po válce se potom narodili ještě dva bratři. Otec se vrátil po válce s tuberkulózou a v 49 letech zemřel.

Máte nějaké vzpomínky na válku?

Pak jsme bydleli v Nové Vsi u Přeštic. Ve vsi bydlel můj strýc. Byl to první člověk, který měl ve vesnici rádio. Večer se u něho scházela celá ves na zprávy. Já už byl tenkrát takový zvědavý, tak mě poslali ven před dům a hlídal jsem. Můj úkol byl dávat pozor, a kdyby někdo šel, přiběhnout dovnitř.

Z té Nové Vsi jsem viděl, jak bombardovali Dobřany. To bylo úplně rudé nebe a byly slyšet rány.

Ke konci války moje matka nosila v uzlíku do lesa jídlo pro dva Rusy - byli tam schováni v takové chaloupce pod skálou.

Taky jsem viděl, jak vedli německé zajatce, když pročišťovali lesy. Bylo jich asi dvacet. Šli kolem studny, tam dva sedláci nesli vodu na vahách a oni se jim vrhali na ta vědra a hltali tu vodu.

Jinak jsem tam jako kluk zaží Američany. Ti první Američané rozdávali. Zahazovali celé půlky cigaret. Sbírali jsme pro táty vajgly. Táta byl rád kdovíjak, když měl nějakou tu cigaretu. Dostávali jsme od nich čokoládu. Potom přišla ta druhá vlna, ti už nám toho moc nedávali. Dělal si z nás legraci. Přivazovali vajgly na provázek a tahali za něj, takže jsme to nemohli sebrat. To se nám potom smáli. My jsme je zase vypekli, když tam Na Drahách měli ty stroje a opravovali tam něco na tanku. Vydali na drátu takovou krabici, nevím, zda to byla baterie nebo co, ale my jim to s klukama ukradli. Ti tam potom lítali a hledali to. Taky děvčata vozili v těch džipech. S džipy jezdili po vsi jako blázni. Největší radost měli, když mohli najet do hejna hus a peří létalo, husu nechali ležet.

1

Budova české školy v Chotěšově

Jaká byla vaše klukovská léta, jak jste si hráli?

My jsme byli pořád venku. Já jsem ale nejdřív musel doma udělat práci. Přišel jsem ze školy, tam byl papír, kde bylo napsáno, co mám udělat. Otce už jsme neměli, musel jsem dohlížet na dva mladší bratry. Hodně jsme hráli fotbal. To se hrálo skoro v každé ulici, na hřiště jsme moc nechodili. Také na zahradě u Národního domu. Tam bylo také seřadště dětí, tam se kolikrát sešlo i 60 dětí. Hráli jsme třeba "hořejšek" proti "dolejšku". Občas se stalo, že jsme rozbili okno. Tenkrát byly také malé tabulky. Jedna ta tabulka stála 5 korun. Pod spořitelnou bylo sklenářství, tak jsme se vzdýcky nějak složili a ten, kdo to rozbil, to tam pod paži odnesl zasklit. Odpoledne jsme chodili do tělocvičny, tam jsme cvičili, potom jsme také jezdili na spartakiády. V létě jsme byli u řeky, na jezu bylo koupaliště, tak pokud bylo hezky, chodili jsme tam. Hodně jsme pytláčili. Pod Mantovským mostem jsme chytali panu řidičnou rybičky na štiky. Měli jsme partu, každý kluk měl psa, takového podvraťáka, tak jsme chodili všichni společně ven i se psy. Chodili jsme na jablka, na třešně. Doma jich byla plná zahrada, ale u cizích byly vzdýcky lepší. Z kůry jsme dělali lodičky, vyráběli jsme draky. To by bylo ponižující, kdybychom měli draka, který by byl koupený. Jednou jsem s bráchou

4

ulici k nádraží, ty ulice tam byly dost stejné, párkrát jsem zabloudil, spleti jsem si ulici.

To jste tady hned začal chodit do školy?

První půl rok jsem chodil do Kbel. Polovinu 1. třídy. Báľ jsem se, několikrát jsem netrefil ani domů. Ve třídě bylo ještě pár Němců, potom sem přišli Maďaři, ale nevzpomínám si, že by byly mezi námi nějaké rozbroje. Chodili s námi i straší, protože se museli naučit česky. Byly jsme dvě třídy a v každé nás bylo třicet. Měli jsme otevřací lavice, byl tam takový poklop, kam se dávala taška. Dalo se to otevřít a tašky pak nepřekážely v uličce. Na kraji lavice byl kalamář, psalo se obyčejným perem a namáčeli jsme ho do inkoustu v kalamáři. Já seděl vpředu. Jednou jsem něco provedl, pan řídící ke mně přišel a řekl: „Nastaví!“ Tak jsem nad tou lavicí nastavil. On měl pravítko a chtěl mě praštit, napřáhl a já ucukl. Pravítko prasklo, zbyl mu pouze takový cancourek. Pak mě přetáhl tím, tou hranou. To bolelo. Ale když jsme dostali, tak zaslouženě. Před učitelí jsme museli sundat čepici. Učitelé chodili dokonce i domů, dvakrát za rok. Ptali se, jak doma dělám, jak se mi doma líbí. Tenkrát se doma muselo pracovat. Samozřejmě, že jsem měl i pár průšvihů. Třeba jsem propálil mycí stůl vařičem. Vařil jsem mléko a mezitím jsem se ve vedlejší místnosti bavil z okna s nějakým děvčetem. Byly zavřené dveře. Mléko se napřed vyvařilo, pak se propálil i hrnec. To bylo velké štěstí, že jsme nevyhořeli.

Chodil jste do budovy bývalé německé školy?

Myslím, že ne. Vzpomínám si, že jsme byli v horní škole. V suterénu bývala taková řídka, okna skoro až u stropu. Tě se říkalo Myšárna. Tam se nám líbilo a něco jsme se také naučili.

3

udělal takového obrovského draka. Vylétel hrozně vysoko až nad klášter a rup a byl pryč. Pak jsme věděli, kdo ho má, ale nechtěli jsme se hádat, a tak jsme si udělali nového. Měl jsem jednoho kamaráda, bydlel v klášteře. To víte, že jsme tam leželi. Měli jsme zmapované všechny ty chodby. Jednou jsme také šli chodbou, zvedli jsme poklop a jeptišky seděly u pomníku. Jindy zas, to už tam byli vojáci, jsme zvedli dekl a byli jsme v municičním skladu, ale také jsme tam nešli, raději jsme to zase přiklopili a šli pryč. Do těch chodeb se chodilo přes sklep na uhlí. Jednou se nám stalo, že sklep byl otevřený, tak jsme tam vlezli, prošli jsme chodbu, vrátili jsme se a sklep byl zavřený. Tak jsme museli čekat, až nějaký člověk, už nevím, jak se jmenoval, přišel se dvěma vědry pro uhlí a odemkl. Tak jsme se potom dostali ven. Ve škole byly také různé kroužky. Pan učitel Ausberger nás naučil stříhat stromy. Chodili jsme na pangejty, každý měl nůžky a naučili jsme se něco pro život. Krystalky jsme stavěli a soutěžili jsme, kdo ji bude mít lépe vyšperkovanou. Pak jsem začal chodit do pionýra, měli jsme recitační soubor. V roce 1953 jsme byli až v Brně, byli jsme tam na 2. místě. Myslím, že se žilo nějak kamarádsky. Byli jsme pořád venku. Na hřišti za školou se hráli tenis, volejbal, byly tam i tyče na šplh. Já jsem tam ale moc nechodil, musel jsem doma pracovat, byl jsem nejstarší z kluků, otec byl hodně nemocný. Se školou jsme chodili na brigády, sbírat kamení na pole, na šachtu vedly koleje, tam jsme vytrhávali trávu. To bylo ale až odpoledne, ne místo školy. Na ty brigády se chodilo potom pořád, i jako dospělí jsme chodili. Tomu se říkalo Akce Z, takhle svépomocí se postavil třeba konzum dole na náměstí. Před 1. májem se ukázelo, každý před svým domem. To se dal jednou za rok Chotěšov do pořádku. Bylo tady docela dost obchodů. Několik řezníků, dvě trafiky. Maminka také měla trafiky, vzala si ji, když otec zemřel, aby bylo na živobytí. Musel jsem pomáhat, kolikrát jsem šel dřív ze školy a jeli jsme do Plzně s kufrům pro cigarety. Kuřivo bylo ještě na listky. Kupovali jsme také velké balíky a já to pak musel balit po deseti kusech. Když pak byla měna v roce 1953, tak máma musela skončit, vyměnili jí peníze 1:50 a nezbylo jí vůbec nic.

5

Podoba hlavní ulice v Chotěšově, na rohu trafika.

Tenkrát jsme dole za hřbitovem sázeli ovocné stromky- sad míru. Obalovalo se to novinami, aby to neokusovali králíci. Nosil jsem noviny od mámy z trafiky. Tam někde v těch místech byly za války obrovské světlomety. Nacházeli jsme tam spoustu svazků drátů, ty samotné světlomety už tam nebyly. Na těch si tam dost kluci hráli, taky tam pak byl smrtelný úraz. Sad se potom zrušil a v 80. letech se tam postavila bytovka a dál potom velká fabrika. Hodně byly v Chotěšově restaurace. Na hlavní ulici v restauraci byl sál asi pro sto lidí, tam se dělaly svatby a takové ty oslavy. Jednou jsem tam obsluhoval na veselce a zároveň jsem tam byl i jako fotograf. Najednou se tam objevil zpěvák Milan Chladil. Tak jsem ho vyfotil s nevěstou, chytil se kolem krku a já je vyfotografoval.

6

To je dost lukrativní služba, jak jste se tam dostal?

U odvodu vybírali. Museli být vždy dva stejní. Taky politicky museli být spolehliví. Když jsme stáli na stráží na Vítkově u mauzolea Klementa Gottwalda, tak museli vždycky být dva stejní. Pokud byl jeden z nich nemocný nebo měl dovolenou, tak ten druhý nemohl jít do stráže. Byly přesně dané dvojice podobných typů. Hlídkalo se na Hradě, ministerstvo zahraničních věcí, vláda a mauzoleum. Na Hradě byly dvě roty. My jsme byli ve Vršovicích, vozili nás na rozdělení na hrad a pak nás rozváželi na místo. Vystřídali jsme předchozí směnu. Byly tam tři místnosti, jedna byla na jídlo, druhá spánková a poslední, kde se sedělo. Třetinu služby se spalo, třetinu se sedělo v té jedné místnosti a třetinu jste stáli na stráží. Spali jsme oblečení, pouze se sundávaly holínky. Nosili jsme vysoké boty. Na Vítkově se stálo u dveří a u trafostanice, která byla záložním zdrojem, kdyby vypnul proud. Ta mumie potřebovala chladit. Tam bylo zaměstnáno možná 60 lidí. Nakonec se jim ale stejně zakázala.

Fotografie příslušníků hradní stráže - základní vojenská služba 1959

8

Restaurace Na Hlavní - "Trojka"

Co jste vlastně dělal po škole?

Začínal jsem jako soustružník ve Škodovce v Plzni a odtud jsem odešel na šachtu do Týnce. Na vojně jsem přešel do asijské chůpky, tak jsem už nemohl fárat dolů a dělal jsem na šachtě zámečnicku. Potom když v roce 1965 šachta končila, tak to převzalo železniční DEPO a tam jsem vydržel až do konce. V 90. letech to potom také zlikvidovali a já šel do důchodu. Už jsem v penzi 22 let.

Měl jste děti?

Děti jsem neměl, manželka je mít nemohla. Ale pořád jsem je měl kolem sebe. Dělal jsem výlety s neteřemi a potom i s jejich dětmi. Měl jsem mladší bratry. Dělal jsem vedoucího pionýra, vedl jsem kroužky. I celé dva roky vojny jsem vedl pionýry. Já musel pořád něco dělat.

Kde jste sloužil na vojně?

U hradní stráže.

7

Když jsme měli volno, tak jsme s kamarády hodně chodili do divadla.

Dneska je to jinak, jsou tam z povolání, my jsme byli normální základáci.

Vy jste také působil v ochotnickém souboru. Můžete nám k tomu něco říci?

Nejdříve jsem chodil ve škole do recitačního kroužku. Přednášeli jsme před pomníkem u dolní školy. Měl jsem fotku, ale nevíme, kam jsem ji dal. Ten pomník potom rozbourali ani nevím proč.

Potom už jako mladík a dospělý jsem navštěvoval divadelní kroužek, to bylo pod šachtou ve Zbůchu. Měli jsme dětský i dospělácký soubor. Navrhovali jsme, dělali jsme kulisy. Doma bylo zle, protože jsem neudělal nic. To už jsem byl ženatý. Ale to nestačilo. Navíc jsme měli ještě loutkové divadlo. To když jsme hráli, tak děti už dvě hodiny před představením čekaly. Dávali jsme do toho všechno. Jedna kolegyně skákala s padákem. Měla seskok v době, když jsme někde hráli. Vystupovala až ve druhém dějství, tak jí tam ze šachty přezvali autem. Rychle jí namaskovali a mazala na jeviště. Jednou jsme také hráli představení Poslední muž a náš vedoucí, pan Vápeník, povídal: „Lidi, když sedíte u toho stolu, tak taky musíte hodně pít.“ No a my jsme si do toho líkérovníku, co stál na stole, koupili opravdový koňak, to se to potom hrálo. Po představení si nás zavolal a divil se, že nám to dneska tak dobře šlo. Tak jsme se přiznali, že jsme ho poslechli a hodně jsme pili.

Jak vzpomínáte na rok 1968?

Chodil jsem pěšky do práce a najednou proti mně vojáci, že nesmím projít - chodil jsem po kolejkách. Pak zase při zpáteční cestě mě nepustili po silnici, musel jsem to obcházet. Ale ti vojáci za to nemohli. To byli mladí kluci, ani nevěděli, co Československo je, jenom plnili rozkazy.

Každá doba má něco do sebe. Tu vaši vám moc nezavídím. My jsme pořád něco dělali, byli jsme hodně venku, drželi jsme spolu. Vy teď máte samé mobily a počítače.

Rozhovor vedl: Daniel Moldan a Petr Cihlár

9

3.3 Frau Herta

3.3.1 Hintergrund

Frau wurde im 1927 in Neuberg, vier Kilometer entfernt von Asch, geboren. Asch liegt im Norden des Sudetenlandes, auf der Höhe des bayerischen Selb.

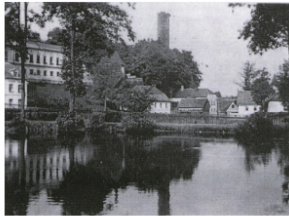
Neuberg hatte in den 30er Jahren ungefähr 1700 Einwohner, die hauptsächlich von der Textilindustrie lebten. Die Lage nah an der Grenze zu Bayern und Sachsen begünstigte diese Industrie. Im Ort ansässig waren auch die Grafen von Zettwitz, die hier schon im 15. Jahrhundert erwähnt wurden und nach Kriegsende enteignet wurden.

33

Die Grenzöffnung 1990 brachte dann natürlich nichts Neues, da sie den Verfall ihres Geburtsortes seit Jahren mitverfolgte.

Deutlich merkt Frau an, dass sie immer an Heimweh gelitten hat, der Verlust nur mit dem Verstand überwinden wurde, nie mit dem Herzen. Ihre umfangreiche Fotosammlung von Neuberg kündigt davon.

3.3.2 Interview mit Frau Herta Kube

Frau :
Mein Name ist Herta , geborene Martin. Ich bin in Neuberg bei Asch geboren, am 10.01.1927. Ich kann mich eigentlich noch recht gut an meine Kindheit und Jugend im Sudetenland erinnern.

Interviewer:
Was haben ihre Eltern gearbeitet, was haben sie gemacht?

Frau :
Also, mein Vater war Maurer, der ging im Sommer auf die Mauerarbeiten und im Winter hat ja ein Maurer zur der Zeit keine Arbeit gehabt, da ging er in die Weberei als Weber. Meine Mutter war sowieso in der Weberei als Weberin beschäftigt. Und das war alles in Neuberg, da war eine Fabrik, also Neuberg bei Asch. Das war eine Fabrik, Ader und Nickel hat die geheißen, das war eine Weberei. Mein Großvater war dort als Tischler, wir haben Tischler gesagt, hier sagt man Schreiner. Da war auch eine Wirkerei und ich glaub sogar eine Spinnerei, wissen sie, wo der Zwirn auf die Spule gemacht wird. Das war alles in dieser Fabrik

35

Der Vater von Frau war Maurer, die Mutter arbeitete in der heimischen Textilindustrie. Aufgewachsen als Einzelkind erlebte Frau eine glückliche Kindheit und Jugend bis zum Kriegsende. Die Erzählungen über ihre Schulzeit und die Mitgliedschaft beim BDM sind noch lebhaft in Erinnerung. Stolz ist sie auf das Einschulungsfoto in Neuberg im Jahre 1933.

Der 2. Weltkrieg und sein Ende haben wenig Spuren bei Frau hinterlassen, zumal der Vater nicht im Krieg war. Die Vertreibung 1946 und den Transport nach Sachsen erzählt sie gefasst und die Erinnerung an die heimlichen Grenzwechsel, um Lebensmittel zu besorgen, erstaunen sie heute noch ob ihres Mutes.

Die kleine Familie blieb aber nicht in Crummtschau/Sachsen, sondern setzte sich heimlich nachts über die Grenze ab nach Bayern. In Rötz lebte die Stiefschwester von Frau die nach der Ausweisung hierher eingewiesen wurde und zu der nun der Rest der Familie stieß. In Rötz baute sich dann Frau Kube ein eigenes Leben auf, heiratete und betrieb viele Jahre mit ihrem Ehemann in der Stadt am Marktplatz eine Polsterei. Als oberhalb des heutigen Hallen- und Freibades Bauland für die Sudetendeutschen und weiteren Flüchtlingen zur Verfügung gestellt wurde, bauten sie ein Haus, in dem Frau Kube heute noch wohnt. Allein, da ihre Kinder weiter entfernt wohnen und ihr Ehemann bereits verstorben ist.

Erstaunlicherweise reiste Frau schon 1968 wieder nach Neuberg, Reisepass und Visum nicht scheinend. Diese Heimatbesuche wiederholten sich regelmäßig, viele Freundschaften und Bekanntschaften wurden wieder geknüpft. Die ehemaligen Neuburger treffen sich heute noch regelmäßig im oberfränkischen Rehau, nahe an der Grenze zu Asch. Frau war bis auf die letzten Jahre eine eifrige Besucherin dieser Treffen.

34

und auch die Leute von auswärts und Umgebung sind da alle in die Arbeit gegangen. Denn eigentlich war das ein Industrieort.

Interviewer:
Landwirtschaft gab es aber auch?

Frau :
Ja, aber bloß ganz kleine Bauern, nicht so wie heute. Mein Gott, meine Schwester hat auch eine Landwirtschaft gehabt. Die war damals schon verheiratet, sie hat in einem Bauernhof eingeheliratet. Da war ich meistens in den Sommerferien am Bauernhof mit. Ich hab Melken gelernt, die Kühe mitgefüttert, aufs Feld gefahren und Gras gemäht. Da gab es Korn zum Aufweihen, das hat man ja früher mit der Hand gemacht. Kennen sie das? Und das hat so gestachelt, ich weiß nicht was es Weizen oder ein anderes Getreide, das hat noch viel mehr gestachelt. Und dann hab ich damals gesagt, wenn ich einmal einen Mann krieg, den frag ich aber, ob er ein Bauer ist, ich mag nämlich keinen. Und heute brauche man das ja alles nicht mehr machen.

Interviewer:
Erzählen sie von ihrer Schwester

Frau :
Ja, das war eine Stiefschwester, sie war sechzehn Jahre älter. Der erste Mann meiner Mutter ist im 1. Weltkrieg gefallen und dann hat sie nochmal geheiratet und dann bin ich noch auf die Welt gekommen. Ich war dann das einzige Kind, ein Einzelkind. Ein sogenanntes Schlüsselkind, denn meine Eltern waren ja beide in der Arbeit, ich in der Schule und wenn ich heimgekommen bin, war der Schlüssel irgendwo versteckt und dann war man halt allein. Das war kein Problem, bei den anderen Kindern war es genauso und ich bin ja nicht zu Hause geblieben. Ich bin immer abgehauen, ich bin dann zum Spielen zu den anderen Kindern im Dorf.

Interviewer:
Können sie sich denn an ihren Geburtsort, wie er damals ausgesehen hat, noch gut erinnern?

Frau :
Ich bin in Neuberg, Kreis Asch aufgewachsen und da kann ich mich schon noch erinnern. Ich habe ein wenig außerhalb gewohnt, nicht weit, ja was soll ich Ihnen sagen? Außerhalb gewohnt, umgeben von einem Garten, da haben wir Pflaumenbäume drin gehabt und Apfelbäume, Kirschbaum, also es gab immer ein wenig was zu naschen, sozusagen. Wenn ich in

36

Methodik zum Bildungsprojekt für „Bilder der regionalen Geschichte“ Lehrkräfte der Sekundarstufe I.

Unter Zuhilfenahme der Projektbücher und Ergebnisse des Projektes „Bilder der regionalen Geschichte“
zusammengestellt vom Autorenkollektiv
Editor: Marie Kubalíková, Olga Mourková

Herausgeber:
Zentrum für kommunale Arbeit Westböhmen
Centrum pro komunitní práci západní Čechy,
Americká 29, 301 38 Plzeň
Plzeň 2015

Partner des Projektes ist die Volkshochschule im Landkreis Cham e. V.

www.cpkp-zc.cz

www.vhs-cham.de

Dieses Material steht unter der Creative-Commons-Lizenz Namensnennung - Nicht-kommerziell - Weitergabe unter gleichen Bedingungen 4.0 International. Um eine Kopie dieser Lizenz zu sehen, besuchen Sie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

Gefördert vom Europäischen Fonds für Regionale Entwicklung, der Europäischen Union
Ziel 3 – Programm zur grenzübergreifenden Zusammenarbeit Freistaat Bayern – Tschechische Republik
2007–2013